DOI: [10.32702/2307-2105-2022.1.77](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.77)

УДК: 336.14

*Н. Г. Гончаренко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та військового господарства,
Національна академія Національної гвардії України
ORCID ID: 0000-0002-9418-8192*

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В РОБОТІ ФІНАНСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

*N. Honcharenko
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Military Economy,
National Academy of the National Guard of Ukraine*

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF TREASURY SERVICE IN THE WORK OF THE FINANCIAL ECONOMY OF THE MILITARY UNITS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Казначейське обслуговування розпорядників бюджетних коштів є важливим етапом в організації Бюджетного процесу. Фінансове забезпечення та ефективне використання бюджетних коштів військовими частинами НГУ за сучасних умов набуває особливого значення. Військові частини повинні спрямувати всі свої зусилля в процесі визначення потреби на необхідності виконання функцій, що визначені чинним законодавством, а в процесі використання дотримуватися цільового використання коштів.

Оскільки військові частини є складовою бюджетного сектору то організацію роботи в напрямку отримання та використанні коштів вони здійснюють через органи Казначейства України.

В статті проаналізовано сучасні погляди науковців з даної проблеми, розглянуто основні напрямки казначейського обслуговування військових частин в сфері розрахунково-касового обслуговування, забезпечення контролю використання коштів. Визначено роль органів Казначейства в забезпеченні цільового використання коштів та недопущення будь-яких відхилень від їх кошторисів.

Treasury service of budget managers is an important stage in the organization of the budget process. Financial support and efficient use of budget funds by military units of the National Guard of Ukraine under modern conditions becomes especially important. Military units should focus all their efforts in the process of determining the need on the need to perform the functions defined by current legislation, and in the process of use to adhere to the intended use of funds. These requirements apply to military units as one of the participants in the budget process and are regulated by the Budget Code of Ukraine and other regulations.

Since military units are part of the budget sector, they organize work in the direction of obtaining and using funds through the Treasury of Ukraine. Today, the Treasury is one of the main

participants in ensuring the implementation of budgets at all levels, and therefore their work on servicing military units has a practical focus on ensuring the efficient use of funds. In addition, the financing of individual structures should provide a balanced ratio of budget revenues and expenditures.

Financing of military units is carried out on the basis of compiled and approved estimates, in which expenditures are distributed by purpose and grouped into the appropriate codes of economic classification of expenditures. Therefore, it is very important for them to ensure the proper organization of cash and settlement services, control over the expenditure of funds, the correct organization of accounting, and so on. It is these operations with the maintenance of funds on the accounts of military units provided by the Treasury.

The article analyzes the current views of scientists on this issue, which indicate the special role and importance of the Treasury in the implementation of budgets at all levels. At the same time, it was determined that there is no analysis of this problem for some structures, which are the main spenders of funds. In this regard, the main part of the article considers the main areas of treasury service of military units in the field of settlement and cash services, ensuring control over the use of funds. The role of the Treasury bodies in ensuring the targeted use of funds and preventing any deviations from their estimates is determined.

Ключові слова: кошторис; Державне Казначейство України; Казначейство; бюджетні кошти; головні розпорядники; відповідальні розпорядники

Keywords: estimate; State Treasury of Ukraine; Treasury; budget funds; chief administrators; responsible managers

Постановка проблеми. Державне казначейство України на сьогодні виконує провідну роль в виконанні бюджетів всіх рівнів. Саме на рахунках Казначейства консоліднуються всі надходження та відбувається розподіл бюджетних та місцевих коштів.

Для забезпечення ефективного та цільового використання коштів обслуговування військових частини НГУ здійснюється через органи Державного казначейства. Де вони мають свої реєстраційні та спеціальні реєстраційні рахунки на, які надходять грошові кошти та організовується їх використання. Органи Казначейства здійснюють розрахунково-касове обслуговування потреб та одночасно виконують регулюючу і контрольну функції. За сучасних умов дефіциту Державного бюджету, це дає можливість забезпечення першочергових виплат, забезпечує належне виконання функцій, які покладені на військові частини та сприяє більш раціональній організації їх фінансових органів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема забезпечення та ефективного використання бюджетних коштів на сьогодні є досить актуальною та знаходиться виключно в законодавчому полі. Для військових частин ці питання набувають особливого значення оскільки, як зазначають автори «Ефективність воєнної організації держави залежить від обсягів фінансових ресурсів, які виділяються на здійснення військової діяльності, і ефективності функціонування системи її, фінансового забезпечення» [1, С. 101].

Саме Бюджетним кодексом України визначені основні питання організації обслуговування виконання бюджетів всіх рівнів на всіх стадіях його виконання через органи Державного Казначейства. Аналіз останніх наукових публікацій дав нам змогу впевнитися в тому, що ця проблема має досить високий інтерес серед наукової спільноти. В своїх дослідженнях автори намагаються проаналізувати сучасний стан та важливість процесів в сфері казначейського обслуговування.

Як показує аналіз останніх публікацій, Державне Казначейство на сьогодні є провідною ланкою, що забезпечує виконання бюджету та виконує важливу контролюючу функцію в цьому процесі. Але досить мало уваги авторами приділяється саме його ролі для окремих структур, які відносяться до функціональної класифікації видатків, серед яких слід виділити і особливості та роль казначейського обслуговування військових частин НГУ.

Таблиця 1.
Сучасні погляди на роль казначейського обслуговування в виконанні бюджетів всіх рівнів

Автор	Суть проблеми
Голинський Ю. О., Шиманська І. О	«Одним із найактивніших учасників у процесі управління державними і регіональними фінансовими ресурсами завдяки використанню законодавчо прийнятих механізмів та процедур виконання державного і місцевих бюджетів відповідно до вимог бюджетного законодавства є органи Державної казначейської служби України» [2, С. 169]
Юнацький М.О.	«Особливу роль у бюджетному процесі відіграє політика казначейства в системі виконання державного бюджету України, адже саме на базі звітності органів Державної казначейської служби можна зробити висновок про досягнення країною економічного і соціального прогресу, розробити нові форми та методи для досягнення кращих результатів у майбутньому»[3, С. 592]
Стеценко Н. А., Галецька К. В.,	«Контроль бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень і здійсненні витрат передбачає здійснення певних контрольних дій з боку органів Держказначейства. Метою цього контролю є зменшення кількості та обсягів порушень бюджетного законодавства та більш ефективне використання державних фінансів. Контрольна функція Державного казначейства України є визначальною у процесах найефективнішого щорічного виконання бюджету країни» [4, С. 23]
Павлюк В.В., Олійник В.О.	«Казначейська система, що є однією ланкою бюджетного управління виконує контроль за обґрунтованістю та своєчасністю усіх платіжних операцій і за дотриманням загальної фінансової дисципліни суб'єктами господарювання в Україні.» [5, С. 278]
Суханова А.Н.	«Система Державного казначейства України є важливою ланкою в накопиченні інформації що до всіх бюджетних асигнувань та перерозподілів, що відбуваються в ході виконання бюджетів» [6, с. 223]

(Узагальнено автором на підставі джерел [2-6])

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення ролі та значення казначейського обслуговування військових частин НГУ як основних витрачальників коштів, що виділяються на їх утримання для забезпечення виконання покладених на них державою функцій та забезпеченні ефективного їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для повного та всебічного забезпечення потреб військових частин НГУ та виконання покладених на них функцій з коштів Державного бюджету їм виділяються фінансові ресурси. Ці ресурси мають виключно цільове призначення, а тому визначення обсягів коштів та правильність їх використання повинно базуватися на обґрунтованій потребі та забезпечувати економне їх витрачання. Як відмічає Левчук О.В. «Недостатній рівень фінансування армії в період її реформування поставив питання необхідності якісних змін у підходах до планування, розподілу, витрачання та обліку фінансових ресурсів, пошуку внутрішніх джерел фінансування військ» [7, С. 60]. То ж ця робота є одним з відповідальних напрямків діяльності військових частин, яка повинна в повному обсязі забезпечувати їх потреби.

Свою фінансову діяльність військові частини здійснюють на підставі Бюджетного кодексу України, яким і передбачено обслуговування їх видатків через органи Державного казначейства, інших нормативно-правових актів, що окреслюють особливості визначення обсягів коштів та порядок їх використання, ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності тощо. Належна організація роботи фінансового господарства військових частин в сфері обслуговування коштів здійснюється через органи Казначейства України.

Рис. 1. Казначейське обслуговування бюджетних коштів
(Узагальнено автором на підставі джерела [8])

Виділення коштів військовим частинам відбувається на підставі складених та затверджених відповідним чином кошторисів, за відповідними кодами економічної класифікації видатків.

Кошторис - основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень. Казначейство України здійснює контроль за відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів розпису бюджету [8].

Військові частини досить виважено та відповідально відносяться до процесу складання кошторисів та визначення необхідної суми коштів для забезпечення своїх потреб. Особливу увагу при цьому приділяють обов'язковому дотриманні чинного законодавства в сфері бюджетного процесу. Потребу в коштах здійснюють на підставі визначених та затверджених норм, а також вказівок головного розпорядника бюджетними коштами.

Мережа розпорядників бюджетних коштів має таку структуру:

Рис. 2. Структура розпорядників коштів Державного бюджету
(узагальнено автором на підставі джерела [8])

Головні розпорядники до початку бюджетного періоду визначають мережу за територіями (обласний рівень) із зазначенням статусу кожної установи (розпорядник бюджетних коштів або одержувач бюджетних коштів), яка обслуговується у відповідному органі Казначейства. Відповідальні виконавці бюджетних програм визначають мережу і подають головному розпоряднику для зведення мережі по головному розпоряднику.

Слід прийняти до уваги, що «Складання мережі Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України та інших головних розпорядників може мати особливості: розпорядники нижчого рівня, які обслуговуються в одному Головному управлінні Казначейства (базовому), включають до мережі розпорядників нижчого рівня, які обслуговуються в іншому Головному управлінні Казначейства (транзитному)» [9].

Для вчасної організації роботи пов'язаної з визначенням обсягів коштів та їх подальшому обслуговуванню на бюджетний рік складається Бюджетний запит, які військові частини передають головному розпоряднику коштів.

Ця робота є найвідповідальнішою, оскільки від того наскільки якісно будуть відпрацьовані Бюджетні запити буде залежати обсяг забезпечення необхідними коштами. Тому цю роботу у військових частинах слід розпочинати завчасно та приймати до уваги обов'язкове дотримання всіх термінів по відпрацюванню Бюджетних запитів та складання їх кошторисів. В цьому зв'язку необхідно детально проаналізувати виконання кошторисів за попередні періоди. Саме детальний аналіз покаже всі відхилення та дасть можливість з'ясувати

їх причини, що буде слугувати якісному відпрацюванню по визначенні напрямків забезпечення. Проведення аналізу виконання кошторисів повинно базуватися на комплексному та системному аналізі [10, 11].

Головний розпорядник для забезпечення своєчасної організації роботи, пов'язаної зі складанням бюджетних запитів на середньостроковий період:

- доводить у триденний строк до відома відповідальних виконавців доведені Міністерством фінансів України граничні обсяги видатків та надання кредитів загального фонду державного бюджету на плановий рік та індикативні прогностичні показники обсягів видатків і надання кредитів з державного бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди та за окремими програмами - граничні обсяги видатків за спеціальним фондом та організовує розроблення бюджетних запитів;

- надає роз'яснення щодо їх складання;
- розробляє і доводить інші показники, яких відповідальні виконавці повинні дотримуватися при визначенні видатків та наданні кредитів;

- установлює графік подання бюджетних запитів відповідальними виконавцями та форми запитуваної інформації [12].

Після отримання інформації відповідальні виконавці розпочинають роботу з складання Бюджетних запитів з обов'язковим дотримання всіх норм чинного законодавства при визначенні напрямків та обсягів фінансування. Разом з супровідним листом в паперовій та електронній формі подають їх головному розпоряднику для розгляду. Після завершення всіх етапів розгляду, затвердження кошторисно-бюджетної документації далі робота з обслуговування коштів відповідальних виконавців та головних розпорядників розпочинається через органи Казначейства.

Органи Казначейства здійснюють розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів шляхом проведення платежів з реєстраційних, спеціальних реєстраційних рахунків розпорядників бюджетних коштів та рахунків одержувачів бюджетних коштів, відкритих в органах Казначейства, відповідно до кошторисів, планів асигнувань загального фонду державного бюджету (за винятком надання кредитів з державного бюджету), планів надання кредитів із загального фонду державного бюджету, планів спеціального фонду державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків) або планів використання бюджетних коштів та помісячних планів використання бюджетних коштів [9].

Оскільки кошти, що виділяються на утримання військових частин мають цільове призначення, то органи Казначейства здійснюють контроль за їх використанням. При цьому контроль здійснюється в два етапи.

Рис. 3. Контроль цільового використання коштів органами Казначейства України
(узагальнено автором на підставі джерела [9])

Всі розрахунки за своїми зобов'язаннями військові частини здійснюють в безготівковій формі на підставі платіжного доручення, яке вони подають до Казначейства. В разі невідповідності поданих даних платіжне доручення не приймається Казначейством до виконання, тобто в даному випадку не перераховуються кошти на рахунки отримувачів. В цьому зв'язку слід зупинитися на випадках, коли кошти не будуть перераховані.

Платіжне доручення не приймається до виконання у разі:

- неправильного заповнення реквізитів, або не заповнення хоча б одного з реквізитів, та/або недотримання вимог до оформлення платіжного документа;
- відсутності затвердженого в установленому порядку паспорта бюджетної програми, крім бюджетних програм, за якими не складаються паспорти бюджетних програм;
- відсутності в обліку органів Казначейства відповідних бюджетних зобов'язань та бюджетних фінансових зобов'язань;
- невідповідності платежу зареєстрованим бюджетним зобов'язанням та бюджетним фінансовим зобов'язанням;
- невідповідності зазначеного коду економічної класифікації видатків та класифікації кредитування бюджету, економічній характеристиці платежу;

- обмеження здійснення видатків та надання кредитів, що встановлюється нормативно-правовими актами;
- накладення арешту на кошти, що перебувають на відповідному рахунку розпорядника бюджетних коштів;
- зупинення операцій з бюджетними коштами на відповідному рахунку розпорядника бюджетних коштів;
- відміни процедури закупівлі (спрощеної закупівлі); набрання законної сили рішенням суду про визнання результатів процедури закупівлі (спрощеної закупівлі) недійсною та/або договору про закупівлю нікчемним; оскарження відповідно до статті 18 Закону України "Про публічні закупівлі" на період призупинення процедури закупівлі; наявності відповідного рішення органу оскарження відповідно до статті 18 Закону України "Про публічні закупівлі";
- відсутності або недостатності невикористаних відкритих асигнувань у частині загального та спеціального фондів державного бюджету (крім власних надходжень бюджетних установ) розпорядників бюджетних коштів (одержувачів бюджетних коштів) та відсутності або недостатності коштів (у частині власних надходжень бюджетних установ) на відповідних рахунках розпорядників бюджетних коштів;
- перевищення показників, затверджених у кошторисах, планах асигнувань загального фонду державного бюджету (за винятком надання кредитів з державного бюджету), планах надання кредитів із загального фонду державного бюджету, планах спеціального фонду державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків), планах використання бюджетних коштів розпорядників бюджетних коштів (одержувачів бюджетних коштів);
- неподання документів, що підтверджують отримання товарів (робіт, послуг) за договорами, згідно з умовами яких було здійснено авансування. [9].

Військові частини повинні постійно контролювати свої витрати та залишки на рахунках. В цьому зв'язку органи Казначейства постійно надають їм виписки з рахунків про здійснені операції за результатами попереднього операційного дня. Це дозволяє більш ефективно планувати свої оперативні витрати у відповідності до господарських планів діяльності та місячних лімітів коштів.

З огляду на вище зазначене слід звернути увагу на особливості ретельного відпрацювання кошторисів за відповідними кодами економічної класифікації видатків, що дасть можливість визначити напрямки використання коштів як за загальним фондом так і за спеціальним та забезпечити їх цільове використання за призначенням. Невірно визначені напрямки використання кодам економічної класифікації видатків, можуть призвести до того, що органи Казначейства можуть не провести відповідні перерахування коштів.

Висновки. Таким чином можна відмітити, що значну допомогу в організації своєчасної та якісної роботи фінансового господарства з обслуговування коштів військових частин надають саме органи Казначейства України. Їх співпраця дає можливість забезпечити: дотримання всіх норм чинного законодавства, що визначені в Бюджетному кодексі України, вчасного проведення всіх розрахунків, складання та затвердження кошторисів, цільового використання коштів, отримання необхідної інформації по залишкам коштів на рахунках, своєчасному внесенні необхідних змін в кошториси, правильності ведення бухгалтерського обліку, своєчасному складанні та поданні фінансової звітності. Тобто повністю на протязі бюджетного року забезпечується контроль за надходженням коштів та їх використання, що значно полегшує роботу військових частин та забезпечує законність проведених розрахунків згідно бюджетних асигнувань та взятих бюджетних зобов'язань.

Бібліографічний список.

1. Чеканова І.В., Ткач І.М., Чумаченко С.М., Голота О.П. Роль і місце фінансового забезпечення Збройних Сил України в фінансовій системі держави в особливий (кризовий) період. *Збірник наукових праць центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*. 2013. № 2. С. 100-107.
2. Голинський Ю. О., Шиманська І. О. Проблеми та шляхи вдосконалення казначейського обслуговування Державного та місцевих бюджетів України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Випуск 12, частина 2. с. 169-172.
3. Юнацький М.О. Облікова політика казначейства щодо виконання бюджету. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 23. с. 592-595.
4. Стеценко Н. А., Галецька К. В. Казначейська служба України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Регіональна економіка та управління*. 2018. №3 (21). с. 23-26
5. Павлюк В.В., Олійник В.О. Державне Казначейство України та його роль у бюджетному процесі. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. с. 277-288.
6. Суханова А.В. Основні передумови створення казначейської системи виконання бюджетів в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 1. С. 221-238
7. Левчук О.В. Фінансове забезпечення Збройних Сил України: тенденції та основні шляхи реформування *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*. 2013. № 2(48). с. 100-107.
8. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. (Дата звернення: 17.10.2021).

9. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами. Наказ Міністерства фінансів України № 1407 від 24.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13>. (Дата звернення: 21. 11.2021).

10. Гончаренко Н.Г. Роль комплексного системного аналізу в управлінні підприємством. *Економіка та суспільство*. 2017. № 12. С. 683–686. URL: <http://economyandsociety.in.ua> (Дата звернення: 29.09.2021).

11. Гончаренко Н.Г. Роль економічної інформації в прийнятті ефективних управлінських рішень. *Науковий вісник Херсонського державного університету (серія «Економічні науки»)*. 2018. № 28–2. С. 145–148.

12. Про затвердження Порядку взаємодії МВС як головного розпорядника коштів державного бюджету та відповідальних виконавців бюджетних програм на всіх стадіях бюджетного процесу. Наказ МВС 13.11.2018 № 907. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1366-18>. (Дата звернення: 21. 11.2021).

References.

1. Chekanova, I.V., Tkach, I.M., Chumachenko, S.M. and Golota, O.P. (2013), “The role and place of financial support of the Armed Forces of Ukraine in the financial system of the state in a special (crisis) period”, *Zbirnyk naukovykh pracj centru vojenno-strategichnykh doslidzhen Nacionalnogo universytetu oborony Ukrainy*, vol.2, pp. 100-107.

2. Golynskii, Yu. O. and Shymanska, I. O. (2017), “Problems and ways to improve the treasury service of the State and local budgets of Ukraine”, *Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo nacionalnogo universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo*, vol. 12, no. 2, pp. 169-172.

3. Junacykij, M.O. (2018), “Treasury accounting policy for budget execution”, *Ghlobaljni ta nacionaljni problemy ekonomiky*, vol. 23, pp. 592-595.

4. Stecenko, N. A. and Ghalecjka, K. V. (2018), “Kaznachejsjka sluzhba Ukrainy: suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku”, *Reghionaljna ekonomika ta upravlinnja*, vol. 3 (21), pp. 23-26.

5. Pavljuk, V.V. and Olijnyk, V.O. (2018), “The State Treasury of Ukraine and its role in the budget process”, *Zbirnyk naukovykh pracj Universytetu derzhavnoji fiskalnoji sluzhby Ukrainy*, vol. 2, pp. 277-288.

6. Sukhanova, A.V. (2018), “The main prerequisites for the creation of a treasury system of budget execution in Ukraine”, *Zbirnyk naukovykh pracj Universytetu derzhavnoji fiskalnoji sluzhby Ukrainy*, vol. 1, pp. 221-238.

7. Levchuk, O.V. (2013), “Financial support of the Armed Forces of Ukraine: trends and main ways of reform”, *Zbirnyk naukovykh pracj Centru vojenno-strategichnykh doslidzhenj Nacionalnogo universytetu oborony Ukrainy*, vol. 2 (48), pp. 100-107.

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Budget Code of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 17 October 2021).

9. Ministry of Finance of Ukraine (2012), “On approval of the Procedure for treasury servicing of the state budget by expenditures”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13> (Accessed 21 November 2021).

10. Honcharenko, N.G. (2017), “The role of complex systems analysis in enterprise management”, *Ekonomika ta suspiljstvo*, vol. 12, pp. 683-686, available at: <http://economyandsociety.in.ua> (Accessed 29 September 2021).

11. Honcharenko, N.G. (2018), “The role of economic information in making effective management decisions”, *Naukovyj visnyk Khersonskogo derzhavnogo universytetu (serija “Ekonomichni nauky”)*, vol. 28-2, pp. 145-148.

12. Ministry of Internal Affairs of Ukraine (2018), “About the statement of the Order of interaction of the Ministry of Internal Affairs as the main manager of means of the state budget and responsible executors of budgetary programs at all stages of budgetary process”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1366-18> (Accessed 21 November 2021).

Стаття надійшла до редакції 10.01.2022 р.